

CİLT III

TARİHTE ADANA VE ÇUKUROVA CİLT III

TARİHTE ADANA VE ÇUKUROVA
OSMANLI DÖNEMİNDE ADANA VE ÇUKUROVA II

OSMANLI DÖNEMİNDE
ADANA VE ÇUKUROVA II

Editörler

Prof. Dr. Yılmaz KURT - M. Fatih SANSAR

Takım ISBN: 978-605-9354-62-2

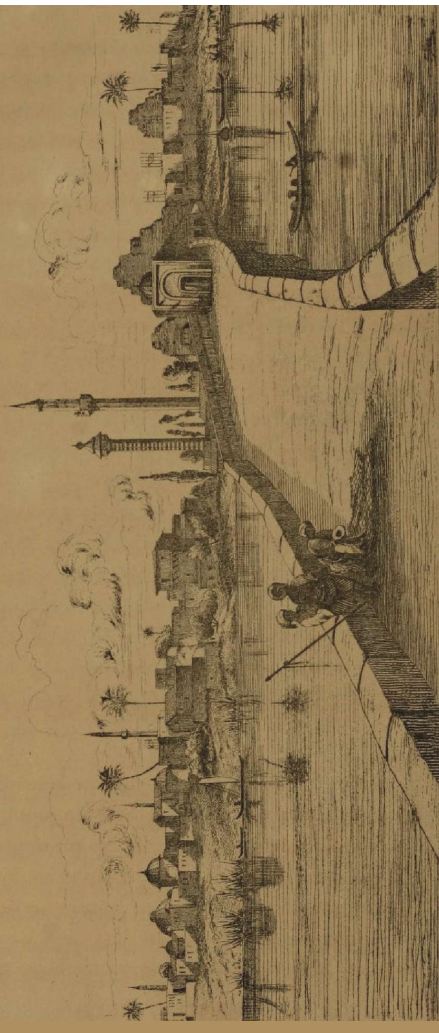

ISBN: 978-605-9354-62-2

AKADEMİSYEN KİTABEVİ

Halk Sokak No: 5/A Sıhhiye - Yenisehir/ANKARA
Tel: 0312 431 16 33 • 0312 432 21 84

Online Satış
www.akademisyen.com

AKADEMİSYEN KİTABEVİ

Uluslararası "Tarihte Adana ve Çukurova" Sempozyumu Bildirileri Kitabı
(17-19 Nisan 2015 Adana - Türkiye)
International Symposium of "Adana and Çukurova in History" Proceeding Book
(17-19 April 2015, Adana/Turkey)

TARİHTE ADANA VE ÇUKUROVA CİLT III

OSMANLI DÖNEMİNDE ADANA VE ÇUKUROVA - II

Editörler
Prof. Dr. Yılmaz KURT
M. Fatih SANSAR

ADANA - 2016

TARİHTE ADANA VE ÇUKUROVA CİLT III

OSMANLI DÖNEMİNDE ADANA VE ÇUKUROVA II

Editörler

Prof. Dr. Yılmaz KURT

M. Fatih SANSAR

Takım ISBN: 978-605-9354-62-2

ISBN: 978-605-9354-65-3

Yayıncı Sertifika No : 25465

Yayın Koordinatörü : Yasin DİLMEN

Dil Editörü : Yrd. Doç. Dr. Ömer Tuğrul KARA

Yabancı Dil Editörü : Özge Gül ZEREY

Mizanpaj : Ayşe ÇÖMEZ

Kapak : Rahime DİLMEN

Baskı ve Cilt : Reaksiyon Matbaacılık, ANKARA/2016

2016 AKADEMİSYEN A.Ş

Halk Sk. 5/A Yenışehir/ANKARA

Tel: 0312 431 16 33

www.akademisyen.com

Bu kitabın yayın hakkı AKADEMİSYEN KİTABEVİ'ne aittir. 5846 ve 2936 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Yasası Gereği herhangi bir bölümü, resmi veya yazısı, yazarların ve yayıncısının yazılı izni alınmadan tekrarlanamaz, basılamaz, kopyası çıkarılamaz, fotokopisi alınamaz veya kopya anlamı taşıyabilecek hiçbir işlem yapılamaz. Yazıların içerikleri yazarları bağlamaktadır.

Dağıtım Adresi

Akademisyen Kitabevi

Halk Sk. 5/A Yenışehir/ANKARA

Tel: 0312 431 16 33

www.akademisyen.com

2016

SEMPOZYUM KURULLARI LİSTESİ / HEAD OF SYMPOSIUM LIST

SEMPOZYUM BAŞKANI / SYMPOSIUM PRESIDENT

Hüseyin SÖZLÜ Adana Büyükşehir Belediye Başkanı / Adana metropolitan
municipality mayor

YÜRÜTME KURULU / EXECUTIVE COUNCIL

Prof. Dr. Yılmaz Kurt Ankara Üniversitesi / Ankara University, Turkey
Prof. Dr. Hasan Babacan Mehmet Akif Ersoy Ün. / Mehmet Akif Ersoy University, Turkey
Doç. Dr. Faruk Yıldırım Çukurova Üniversitesi / Çukurova University, Turkey
Yrd. Doç. Dr. Ömer Tuğrul Kara Çukurova Üniversitesi / Çukurova University, Turkey
Okutman M. Fatih Sansar Çukurova Üniversitesi / Çukurova University, Turkey
Halil Avcı Adana Büyükşehir Belediyesi / Adana Metropolitan Municipality
Mehmet Ali Arslan Adana Büyükşehir Belediyesi / Adana Metropolitan Municipality
Hacı Ahmet Yıldırım Adana İnsanına ve Kentine Hizmet Vakfı / Adana Human and
Urban Development Foundation

BİLİM KURULU / SCIENCE COUNCIL

Prof. Dr. Abdulkadir Donuk, İstanbul Üniversitesi, Türkiye / İstanbul University, Turkey
Prof. Dr. Abdulkadir Yuvalı, Erciyes Üniversitesi, Türkiye / Erciyes University, Turkey
Prof. Dr. Abdullah Gündoğdu, Ankara Üniversitesi, Türkiye / Ankara University, Turkey
Prof. Dr. Alpaslan Ceylan, Atatürk Üniversitesi, Türkiye / Atatürk University, Turkey
Prof. Dr. Altan Çetin, Gazi Üniversitesi, Türkiye / Gazi University, Turkey
Prof. Dr. Bülent Çukurova, Çukurova Üniversitesi, Türkiye / Çukurova University, Turkey
Prof. Dr. Cüneyt Kanat, Ege Üniversitesi / Ege University, Turkey
Prof. Dr. Ema Mirjkoviç, Nis University / SIRBIA
Prof. Dr. İbrahim Yılmazçelik, Fırat Üniversitesi, Türkiye / Fırat University, Turkey
Prof. Dr. Kemal Çiçek, İpek Üniversitesi, Türkiye / İpek University, Turkey
Prof. Dr. Maria-Claude Tremouille, Rome / İTALY
Prof. Dr. Mehmet İnbası, Erciyes Üniversitesi, Türkiye / Erciyes University, Turkey
Prof. Dr. Mehmet Ali Ünal, Pamukkale Üniversitesi, Türkiye / Pamukkale University, Turkey
Prof. Dr. Metin Ayışığı, Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Türkiye / Yüzüncü Yıl University, Turkey
Prof. Dr. Mihai Maxim, Bükreş Üniversitesi, Romanya / Bukres University, Romania
Prof. Dr. Mirko Novak, Bern University / SWITZERLAND

Doç. Dr. Ahmet Gündüz, Mustafa Kemal Üniversitesi, Türkiye / Mustafa Kemal University, Turkey
Doç. Dr. Bekir Koçlar, Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Türkiye / Yüzüncü Yıl University, Turkey
Doç. Dr. Celil Arslan, Erciyes Üniversitesi, Türkiye / Erciyes University, Turkey
Doç. Dr. Cevdet Kırpık, Erciyes Üniversitesi, Türkiye / Erciyes University, Turkey
Doç. Dr. Christopher Miller, Texas Üniversitesi ABD / Texas University, the USA
Doç. Dr. Duygu Saban Ökesli, Çukurova Üniversitesi, Türkiye / Çukurova University, Turkey
Doç. Dr. Gözde Ramazanoğlu, Çukurova Üniversitesi, Türkiye / Çukurova University, Turkey
Doç. Dr. Kemal Çelik, Başkent Üniversitesi, Türkiye / Başkent University, Turkey
Doç. Dr. Mustafa Aksoy, Marmara Üniversitesi, Türkiye / Marmara University, Turkey
Doç. Dr. Mustafa Alkan, Gazi Üniversitesi, Türkiye / Gazi University, Turkey
Doç. Dr. Salim Gökçen, Erzincan Üniversitesi, Türkiye / Erzincan University, Turkey
Doç. Dr. Tamer Balcı, Texas Üniversitesi, ABD / Texas University, the USA
Doç. Dr. Yusuf Ziya Bildirici, Pamukkale Üniversitesi, Türkiye / Pamukkale University, Turkey
Doç. Dr. Zübeyde Güneş Yağcı, Balıkesir Üniversitesi, Türkiye / Balıkesir University, Turkey
Doç. Dr. Zafer Gölen, Mehmet Akif Ersoy Ün., Türkiye / Mehmet Akif Ersoy University, Turkey
Yrd. Doç. Dr. Ebru Güher, Korkut Ata Üniversitesi, Türkiye / Korkut Ata University, Turkey
Yrd. Doç. Dr. Erdem Çanak, Çukurova Üniversitesi, Türkiye / Çukurova University, Turkey
Yrd. Doç. Dr. K. Serdar Girginer, Çukurova Üniversitesi, Türkiye / Çukurova University, Turkey
Yrd. Doç. Dr. Süleyman Hatipoğlu, Mustafa Kemal Ün., Türkiye / Mustafa Kemal Unv., Turkey

DESTEK VEREN KURUMLAR

Kültür ve Turizm Bakanlığı

Adana Valiliği

Çukurova Üniversitesi

Adana Bilim ve Teknoloji Üniversitesi

Adana İnsanma ve Kentine Hizmet Vakfı

İÇİNDEKİLER

Sempozyum Kurulları Listesi	
Adana Büyükşehir Belediye Başkanı Hüseyin Sözlü'nün Takdim Yazısı	
Önsöz	
İçindekiler	

OSMANLI DÖNEMİNDE ADANA ve ÇUKUROVA - II

Bölüm Editörü

Prof. Dr. Hasan BABACAN

Prof. Dr. Salim GÖKÇEN

1. Prof. Dr. Musa ÇADIRCI, Abidin Paşa'nın Adana Valiliği	11
2. Prof. Dr. Şerife YORULMAZ, Çukurova'da Toprak Tasarrufu ve Yabancı Tebaanın Bu Konudaki Faaliyetleri (1839-1914)	25
3. Yrd. Doç. Dr. Sacit UĞUZ 19. Yüzyıl Çukurova Ticaretinde Artan İngiliz Etkisi.....	41
4. Doç. Dr. Hakan KIRIMLI, Adana Havâlisine Kırım Tatar ve Nogay Muhacir İskânları	67
5. Yrd. Doç. Dr. Galip ÇAĞ, Balkan Göçlerinde Bir İskân Merkezi Olarak Çukurova ve Civarı	75
6. Yrd. Doç. Dr. Tuncay Ercan SEPETCİOĞLU, Kozan'da Bir Sultan Hamit Mirası: Adana'nın Giritli Muhacirleri ve Şevkiye Köyü	89
7. Dr. Fahriye EMGİLİ, Boşnakların Göç Sığınağı Olarak Adana	123
8. Prof. Dr. Ahmet OĞUZ, I. Meşrutiyet Meclisinde Adana Mebusları ve Adana	149
9. Prof. Dr. Sabit DUMAN, İngiliz Raporlarına Göre 1896 Adana Olayları	159
10. Yrd. Doç. Dr. İbrahim BOZKURT- Sırma HASGÜL, Adana Vilâyeti Salnâmeleri'ne Göre Çukurova'da Gayrimüslimler	171
11. Yurdal DEMİREL, Adana'nın Valisi: Süleyman Bahri Paşa (1898-1908)	205
12. Prof. Dr. Ahmet Ali GAZEL, İçel Sancağı'nın Sancak Merkezi Olmak İçin Ermenek ve Silifkeliilerin Yaptıkları Mücadele	225
13. Yrd. Doç. Dr. Tolga AKAY, Osmanlı Devleti'nde Tiyatro ve Sinemanın Yaygınlaşması: Adana Vilayeti Örneği.....	265

14. Doç. Dr. Gürsoy ŞAHİN, İngiliz Gezgin Edwin John Davis'in Seyahatnamesine Göre XIX. Yüzyılın Son Çeyreğinde Adana ve Çevresi	279
15. Yrd. Doç. Dr. Özlem KARSANDIK YAZICI, Ticaret Mahkemesi Kayıtlarına Göre Tanzimat Döneminde Adana'da Ticari Hayat	299
16. Prof. Dr. Remzi KILIÇ - Uzm. Hüseyin KLAVUZ, Adana Ermeni Olayları (1909)	315
17. Doç. Dr. Ahmet GÜNDÜZ, 1909 Adana Olayları Sonrasında Bölgeye Yapılan Yardımlar	333
18. Yrd. Doç. Dr. İsa KALAYCI - Araş. Gör. Caner AYDEYER**, 1909 Adana Olaylarının Yabancı Basındaki Yansımaları	351
19. Öğr. Gör. Abdurrahman KÜTÜK, 1909 Adana Olayları'nın Kozan Sancağına Yansımaları	367
20. Prof. Dr. Hasan BABACAN, Maliye Nazırı Cavid Bey'in Anılarında Adana ve Çukurova Çiftlikleri.....	381
21. Doç. Dr. Cevdet KIRPIK, Osmanlıdan Cumhuriyet'e Adana Tarım İşçileri	391
22. Yrd. Doç. Dr. Cengiz ÇAKALOĞLU, 1903 Yemen İsyanının Bastırılmasında Adana Redif Taburu	411
23. Prof. Dr. Esat ARSLAN, Yüzüncü Yılında Çanakkale'de Adana Bayırı	435
24. Prof. Dr. Salim GÖKÇEN, 1917 Ecanib İstatistiklerine Göre Adana'daki Ecnebilerin Durumu	447
25. Doç. Dr. Ahmet ALTINTAŞ-Çağlar ÖNGEL, Birinci Dünya Savaşı'nda Pozantı-Belemedik (Bilemedik) Esir Kampı	459
26. Yrd. Doç. Dr. Aydın EFE, Sicill-İ Ahvâl Kayıtlarına Göre Adanalı Memurlar	479
27. Ahmet KARATAŞ, Kent İçi Ulaşım Tarihinde Öncü Bir Girişim: Adana Tramvayı Teşebbüsü	503
28. Doç. Dr. A. Şevki DUYMAZ, Adana İdadisi	513
29. Prof. Dr. Galip EKEN, Adana Darüleytamına Dair Bazı Bilgiler	531
30. Doç. Dr. Hamza ALTIN, Osmanlı Döneminde Adana Erkek Öğretmen Okulu	541
31. Doç. Dr., Barış SARIKÖSE, Adana Vilayet Salnâmeleri'ne Göre XIX. Yüzyıl Sonlarında Adana'nın İdari Yapısı ...	553